

ДОБРОБУТ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА КАТЕГОРІЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ НАУЦІ

ГРИГОРІЙ ШАМБОРОВСЬКИЙ,

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті досліджено соціально-етичні та психоемоційні судження, що виникають в економіці добробуту, в умовах зіткнення економічних, соціальних та особистих інтересів, як на глобальному, так і національному рівні. Автор пропонує розглядати добробут як динамічний процес задоволення комплексу економічних, соціальних і психологічних потреб життєдіяльності людини.

Ключові слова: економічний добробут, соціальний добробут, суб'єктивний добробут, оцінні судження, модель "економічної людини", психологія, соціологія, поведінкова економіка.

Постановка проблеми. У науковій літературі добробут - це широке поняття з різними визначеннями та критеріями того, до чого прагнуть і чого бажають люди.

У сучасних умовах життєдіяльності людини її добробут означає не одномоментний стан задоволення, а відображає тривалий процес урівноваження життєво необхідних біологічних та фізичних, а також складних соціальних потреб матеріального й духовного характеру. Динамічна природа добробуту людини не дає можливості розглядати задоволення її потреб з погляду кількісної кінцевої мети або чітко визначеного кінцевого стану, оскільки, згідно з математичним трактуванням, добробут є функцією, що прямує до нескінченності.

Питання дефініції добробуту та критеріїв його вимірювання, пошуку шляхів та способів його формування займають істотне місце в історії економічної думки. Поняття добробуту й особливо його соціальних і психологічних характеристик, ніколи не було абсолютно визначене й до цього часу потребує ґрунтовних досліджень.

Аналіз досліджень та публікацій. Добробут завжди був у центрі економічних роздумів і теорій. Адам Сміт - один із перших економістів-філософів - поставив питання про людські цінності, потреби й бажання. У своїх видатних працях "Теорія моральних почуттів" і "Багатство народів" він розглянув фундаментальні проблеми мотивації й наслідків людської поведінки. Значний внесок у розвиток економіки добробуту як окремого розділу економічної науки й формування міждисциплінарних досліджень зробили Л. Вальрас, В. Парето, А. Пігу, Є. Бертам, Л. фон Мізес, А. Маслоу, Ф. Герцберг та ін.

Мета статті - на основі соціально-психологічних теорій та етичних постулатів проаналізувати розвиток економіки добробуту, аргументувати можливість розширення предмету дослідження суспільного добробуту за межі принципу корисності, дати по-

штовх новим дослідженням суб'єктивного добробуту в економічній науці. Завдання статті: наголосити на важливості й проаналізувати можливості використання нових міждисциплінарних підходів у дослідженнях добробуту населення.

Виклад основного матеріалу. Мінливість людської природи, що викликана її біологічними та психічними особливостями, постійно впливає на формування її соціально-економічних потреб, розуміння добра, щастя, задоволення від життя. Уявлення та турбування людей про власний матеріальний і духовний стан перманентно впливають на їх повсякденну економічну поведінку та взаємодію в соціально-економічному середовищі й заторкують всю систему соціально-економічних відносин із державою, багато в чому визначаючи життєву позицію, світогляд, сферу цінностей людини.

Людській економічній діяльності притаманна вища здатність активно, адекватно й гнучко виробляти схеми дії та поведінки в процесі виробництва й споживання благ. Ставлення індивіда до власного добробуту впливає на формування його соціально-економічної ідентифікації й визначає рівень задоволення від життя. Суб'єктивність людини в тому, що вона усвідомлює причинно-наслідковість своїх дій і впливає на хід свого життя. У пошуку оптимального стану речей людина здатна перетворити незалежну від неї ситуацію на залежну і поліпшити або погіршити її для себе й для навколишнього світу.

Саме внаслідок складної природи людини її добробут став предметом дослідження й теоретичних узагальнень ряду гуманітарних наук: філософії, економіки, соціології, психології, етики та ін. Разом із цим, ці науки неоднаково інтерпретують проблему добробуту. В економіці та соціології інтерес дослідників фокусується на аналізі факторів соціально-економічного середовища добробуту індивіда: доходах, злочинності, якості продуктів, доступності закладів охорони здоров'я, ступені вирішення соціальних проблем, рівні освіти тощо. Психологія традиційно

зосереджує увагу на афективних структурних компонентах суб'єктивного мислення - емоційних рефлексіях і ціннісних переживаннях людей.

Етичний підхід у дослідженні добробуту ґрунтується на філософських концепціях людського добра й сягає часів Аристотеля, Сократа і Платона. У вченнях давньогрецьких філософів цінності, що становлять матеріальне багатство, протиставлялися цінностям вищого рівня, до яких належать духовні здібності та чесноти, зокрема, мудрість, мужність, поміркованість і справедливість. Вони розглядали матеріальне збагачення як недостойне заняття для людського розуму, а прагнення до нього - як несумісне з доброчесністю й мораллю. Сама ж доброчесність полягає не стільки в навичках користуватися багатством, скільки в умінні обходитися без нього. Греки вважали, що багатство - річ відносна: воно залежить від потреб людини. Хто задоволений малим рівнем достатку - той багатий. У цілому, непомірне прагнення до матеріальних благ засуджувалося, оскільки воно було, на думку мислителів, перешкодою до морального вдосконалення, що є метою людського життя [1].

Етичні постулати добробуту людини зазнають значної критики з боку прихильників класичної економіки. Із часів виникнення економічної науки відмінність між економікою й етикою (теорією моралі) чітко усвідомлювалася, оскільки економіка завжди досліджувала зовнішні, а етика - внутрішні блага людини. Економіка покликана дбати про зростання людських потреб для збільшення виробництва, щоб збільшувалася сума наявних матеріальних цінностей. Етика завжди навчала людство обмежувати свої потреби, у їх відсутності полягає щастя, яке настільки ж віддаляється від людини, наскільки розширюється спектр найбажанішого в житті.

Представники різних економічних шкіл у кожному епоху неоднаково визначали критерії добробуту суспільства й тих, хто повинен приймати рішення, які впливають на нього.

На сьогодні в учених немає єдиної думки щодо розуміння терміну «добробут». Одні вважають, що це винятково етичне поняття, пов'язане з оцінювальними судженнями різних людей (державних діячів, законодавців, учених), тобто етичні аспекти понять «погано» і «добре». Інші стверджують, що це поняття має точне значення і є сумою індивідуальних користностей усіх членів суспільства, агрегованих певним чином. Є й такі, що, досліджуючи добробут, поєднують економічні, соціальні, психологічні, культурні та інші значення цього широкого поняття, вносячи ще більшу плутанину в розуміння його сутності.

Така практика, особливо в Україні, частково пояснюється некомпетентністю дослідників і проблемною перекладу термінології, оскільки лише в англійській літературі можна знайти велику кількість різних визначень поняття «добробут» (*economic welfare, social welfare, public welfare*), які стосуються як економіки, так й інших соціальних наук. Крім цього, є синоніми *well-being, commonweal, prosperity*, що також означають добробут, але часто в іншому, не-економічному контексті.

Зважаючи на ці проблеми, в економічній науці й зараз тривають дискусії щодо того, чи сформована теорія та чи оперує вона достовірними кількісними

інструментами вимірювання. Складність, із якою зустрічаються економісти при дослідженні проблем добробуту, обумовлена тим, що поняття «добробут» відноситься одночасно до економічної науки і до етики, тому будь-яка така теорія базується на певних етичних постулатах. Етичних питань уникнути неможливо: необхідні цілі, щоб оцінювати політику, і ці цілі мають етичне підґрунтя, хоча воно може бути й приховане.

Для економічного аналізу, що ґрунтується на концепції максимізації корисності, а вона, у свою чергу, - на раціональній, еґоїстичній поведінці економічних суб'єктів, етичні питання видаються надто складними для включення в модель. У більшості випадків економісти опускають або зводять до мінімуму оцінювальні судження.

У буденному житті для людей немає значення, як назвати задоволення від життя - добробут, щастя, благополуччя чи процвітання, але для наукового осмислення, а відтак і практичного втілення заходів для його покращення, є суттєві проблеми й протиріччя, оскільки *благо* одного індивіда не обов'язково передбачає те саме для іншого. Пошук універсального трактування людського щастя, яке економісти називають добробутом, залишається фундаментальним викликом і завданням для науковців.

Питання людських цінностей і людського добра, напевно, виникло в момент, коли людина усвідомила свою відмінність від інших земних істот. Разом із цим, «прозоріння» - вихід Людини з тваринного світу - є однією з найбільших загадок людської цивілізації. Незважаючи на копітку роботи науковців у ділянці антропогенезу, переконливих фактів і дат щодо цієї події відшукати не вдалося і невідомо, чи це можливо. Історія роду Людей (*Homo*) налічує понад 2 млн років, виду Людей розумних (*Homo sapiens*) - біля 160-180 тис. років, але ніхто не знає, коли людина вперше подумала про цінності й блага.

Еволюційна теорія здатна пояснити багато в розвитку як фізичного, так і психічного стану сучасної людини, однак вона нічого не говорить про її духовну природу. Очевидною є схожість людини з усіма живими істотами щодо необхідності задовольняти фізіологічні потреби, однак нічого спільного вона не має з ними щодо соціально-психологічних потреб. Лише людина дбає про гармонію, красу, душевний спокій, любов. Шлях людини від «печер» і первісно-общинних відносин до філософських трактатів та інформаційних технологій не може пояснити еволюційна теорія, оскільки свідомість не може бути продуктом біологічних видозмін і мутацій. Так само очевидним є те, що людина здатна відрізнити «добро» та «зло», отже, зводити природу людської поведінки суто до боротьби за виживання у ворожому середовищі є абсурдним. Людина - духовна істота!

Можна погодитися з універсальним філософським трактуванням людського добра, яке полягає в людському існуванні й відмінності від тваринного світу. Аристотель (III ст. до н. е.), розкриваючи його суть у своїй праці «Нікомахова етика», стверджував, що добробут полягає в такій діяльності, яка відповідає розумній природі людини, а здатність мислити - найбільше благо, яке має людина [2]. Отже, найвище добро людини, що приносить їй

щастя - це розумова діяльність, однак, як це не парадоксально, людський розум часто є і горем для неї.

Еволюційна теорія досягла свого апогею на поч. ХХ ст., коли людство в «боротьбі за виживання» зазнало двох найбільш жорстоких війн у своїй історії. Підсумувати всю складність філософського осмислення людського добра, щастя можна, звернувшись до одного з найскандальніших критиків усіх раціональних теорій, моралі та релігії - Ф. Ніцше, який висунув багато суперечливих питань щодо природи людини, її поведінки та мотивів і наважився заперечити християнську релігію. Концепція «надлюдини» глибоко зачепила людську мораль, віру й поведінку. Вона також спричинилася до розвитку фашизму в Європі, віри в надможливість людського розуму, спроби будівництва нової Вавилонської вежі.

Не заглиблюючись у метафізичне розуміння природи добра й не намагаючись пізнати «першопричини буття», ми на підставі постулатів позитивістської філософії дотримуємось думки, що основні знання про світ, людину й суспільство походять зі спеціальних наук. Варто відзначити, що Аристотель також усвідомлював цю проблему й першим розділив науку про багатство на економіку (від «ойкономія» - управління домогосподарством) та хрематистику (від «хрема» - майно, володіння). Під першою він розумів виробництво благ для задоволення потреб людей, під другою - діяльність (наприклад, лихварство, велика торгівля), де накопичення, одержання грошей є самоціллю і гроші виступають як багатство, втрачаючи властивості засобу обміну, до якого він ставився негативно [1].

Сучасна наука про економічний добробут індивідів - економіка добробуту (*welfare economics*) - це розділ економіки, який оперує мікроекономічними підходами й техніками для оцінки рівня та якості життя, благополуччя, процвітання; значною мірою щодо забезпечення загальної рівноваги в економіці між економічною ефективністю й кінцевим розподілом благ. Основу наукових праць з економіки добробуту становить проблема потреб індивіда з точки зору ефективності й справедливості їх задоволення в умовах обмеженості ресурсів.

Економіка добробуту в сучасній економічній теорії об'єднує дві відносно самостійні галузі знання: теорію корисності, або індивідуального добробуту, і теорію суспільного вибору, або суспільного добробуту. Предмет теорії корисності створюють індивідуальні оцінки зовнішнього й внутрішнього середовища життєдіяльності людини. Вона формулює закони цінності та вибору індивідуума.

У теорії суспільного добробуту вивчають співвідношення між цінностями багатьох індивідів, і на цій основі будуються наукові висновки щодо суспільної бажаності різних альтернатив в економічній та соціальній політиці держави й місцевого самоврядування.

Історія розвитку обох теорій у сучасній економіці починається в 1870-ті рр. - в епоху маржиналістської революції в політичній економії Західної Європи. Дві школи маржиналізму - лозанська й австрійська - сформували свої неокласичні альтернативи методології економічної науки, які, не зважаючи

на відмінності, мають спільні фундаментальні ідеї й поняття.

Можна вважати, що теорію індивідуального добробуту та суспільного вибору об'єднує принцип граничної корисності, заснований на неокласичній концепції маржинального аналізу. Оскільки економіка добробуту здебільшого складається з оцінних суджень, істинність яких не можна перевірити емпіричними методами, як у позитивістських науках, її прийнято відносити до нормативної економічної науки.

Останні десятиліття ХІХ і поч. ХХ ст. відзначені першим в історії тісним зв'язком (а вірніше сказати, зіткненням) економічної та психологічної теорій. Маржиналістська революція звела найважливішу економічну проблему - проблему цінності - до психології споживчого вибору. Першим ідеологом цього піходу прийнято вважати англійського філософа, юриста й економіста Єремію Бентама. У своїй праці «Деонтологія, або Наука про мораль», яка вперше вийшла у світ у 1834 р., він запровадив принцип «найбільшого щастя» (*the greatest happiness*) в економіці й вірив, що його можна «обчислювати» і, звіряючись із цими розрахунками, немов із показниками градусника, приймати закони, які збільшать кількість щасливих людей у суспільстві [3].

У сучасній психології виділяють окрему теорію «суб'єктивного добробуту» (*subjective well-being*), що покликана вивчати природу психологічної детермінації добробуту індивідів та передбачає теоретично-методологічну оцінку таких суб'єктивних категорій, як «добро», «зло», «корисність», «справедливість», «задоволення від життя» та ін.

У соціологічній науці прийнято розглядати соціальний добробут (*social welfare*) як відображення добробуту всього суспільства, однак це поняття відмінне від поняття рівня життя й більше пов'язане з його якістю, що включає такі чинники, як якість навколишнього середовища (повітря, ґрунт, вода), рівень злочинності, масштаби вживання нікотину, алкоголю, наркотиків, доступності основних соціальних послуг, а також релігійні та духовні аспекти життя. Саме якість життя є основним показником соціального добробуту.

Поняття соціальний і суспільний добробут, які в англомовній літературі об'єднано одним терміном *social welfare*, часто вносять плутанину й непорозуміння в сучасних дослідженнях добробуту в Україні. Варто пам'ятати, що ці поняття є відмінними в науковому сенсі. Однак на практиці їх поєднує спільна мета - поліпшення якості життя населення й соціальної захищеності громадян.

Одним із яскравих представників усіх теорій добробуту визнано видатного соціолога й психолога А. Маслоу, автора загальновідомої ієрархії потреб, який зробив великий внесок у дослідження природи людини: її потреб, мотивації, задоволення від життя, щастя. А. Маслоу одному з перших удалося теоретично обґрунтувати, систематизувати й виділити біологічні, соціальні та психологічні потреби людини. Учений також за допомогою лабораторних експериментів простежив еволюційну зміну інстинктів у людей і водночас заперечував можливість дослідження людських потреб, а відтак і людської сутності в біопробірці - «...для цього необхідна повноцінна життєва ситуація, у якій людина залучена в соціальне середовище» [4, с. 22].

Дослідження А. Маслоу були застосовані на практиці управління в «Non-Linear Systems» - потужній каліфорнійській компанії у сфері високих технологій. Учений довів можливість використання теорії мотивації, а також принципу самоактуалізації до покращення ефективності виробництва й споживання.

Відповідно до цього підходу будь-яка людина прагне до свого розвитку, діючи згідно зі своїми можливостями та потребами. Сутність ідеї А. Маслоу в тому, що найвищі потреби не можуть виявитися та реалізуватися, якщо примітивніші (біологічні та психологічні) не були попередньо задоволені. А. Маслоу одному з небагатьох удалося зблизити економіку й психологію після майже двох століть жорстких наукових дискусій.

Незважаючи на очевидну відмінність предмету дослідження добробуту в економіці, соціології та психології, чітко встановити межу компетенції кожної з наук дуже важко й часто неможливо. Між ними постійно відбувається обмін ідеями та запозичення методів дослідження. Зазвичай економісти різко критикують таку практику й відстоюють чистоту аналізу на основі певних економічних моделей. Але й між ними постійно відбуваються дискусії щодо суті й методів дослідження добробуту населення.

Важливим завданням економіки добробуту є розробка етичних критеріїв, за допомогою яких можна визначити «бажане» та «належне». Ці критерії є досить суб'єктивними, їх істинність або хибність не можна встановити з точністю. Однак на підставі логіки та емпіричних знань, імовірно, можна розробити відповідні етичні критерії й забезпечити «прийнятний рівень» суспільної згоди щодо таких критеріїв. Дослідники економіки добробуту намагаються запровадити методологічний апарат до формування соціально-економічної стратегії й розробки практичних заходів для покращення рівня життя населення як у національному, так і в глобальному масштабах.

Люди усвідомлюють етичні норми поведінки, що полягають в обмеженні своїх потреб заради суспільства, але не дотримуються їх - інтенсивно намагаються максимізувати корисність споживання благ цивілізації, незважаючи на потреби інших. Однак не можна стверджувати, що це поведінка кожної людської істоти. Ми можемо спостерігати цілком протилежну поведінку багатьох людей у цілому світі, які відмовляються від споживання додаткових матеріальних благ задля збереження здоров'я, ресурсів чи розвитку свого духовного світу. Проте така практика здебільшого спостерігається на вищих рівнях розвитку людини й часто буває вимушеною через певні правила, обмеження, норми й догми. Такий парадокс людських потреб неможливо пояснити в межах позитивної економіки, що змушує дослідників постійно переглядати підвалини економічної науки - модель людини економічної.

У сучасних умовах формування глобалізованого світосприйняття виникає ряд недосліджених питань узгодження соціально-економічних та психологічних потреб (сукупність умов, що забезпечують душевний комфорт і рівновагу людини), культурних і духовних цінностей різних народів та релігій.

Найважливіші проблеми дисгармонії глобально-го, регіонального, локального, місцевого та ін. розвитку часто приховані в суб'єктивному мисленні та уяві конкретної людини про своє походження та призначення, місце й роль у суспільстві, особистих емоційних переживаннях і очікуваннях від життя. Усі ці та багато інших недосліджених характеристик людського життя, його добробуту, процвітання, щастя заслуговують на особливу увагу науковців і державних діячів. Урахувати й змодельовати весь складний механізм мотивів, рішень та наслідків поведінки людей на сьогодні день видається неможливим, але невдовзі можна очікувати позитивних змін у цьому напрямку.

Сучасна наука впевнено відкриває нові факти, невпинно формулює гіпотези, засновує й розвиває теорії, покликані зрозуміти Людину і Всесвіт. Квантова механіка поставила під сумнів еволюційну теорію й визнала можливість існування Бога, багато світових релігій відкинуло догматичний фанатизм, а соціальні науки вивели свідомість людини на новий рівень гуманізму. Інформаційні технології у XXI ст. забезпечують усе більші можливості для обробки, аналізу, прогнозування та передачі величезних за обсягом даних у всіх сферах життєдіяльності людей. Технологічний розвиток дозволив людству розпочати дослідження Місяця й Марса, цивілізація стоїть на порозі нових епохальних відкриттів. Здавалось би, усе це могло забезпечити загальне щастя на всій планеті, але, як можна спостерігати, людство лише теоретично опрацювало бажаний рівень соціально-економічного розвитку.

В окремих країнах світу суспільство досягло високого рівня життя й добробуту. Зокрема, у країнах Північної Європи можна спостерігати практичне втілення принципів політики економіки добробуту, де завдяки ефективному використанню природних і людських ресурсів та справедливому, заснованому на філософії егалітаризму, розподілу доходів відбувається «Парето-покращення», коли покращення стану одних суб'єктів не призводить до погіршення стану інших.

Одночасно в іншому світі, до якого також належить Україна, відбуваються деструктивні процеси розподілу суспільства на багатих і бідних, економічні й політичні інструменти регулювання суспільних відносин залишаються на рівні «батога й пряника». Уряди країн не здатні запропонувати своїм громадянам відповідного набору матеріальних і духовних благ.

На міжнародному рівні виникають нові війни за світові ресурси й сфери впливу, а масова культура споживання засобами інтенсивної реклами спричиняє багато соціальних й особистих проблем - утрачається духовна ідентичність і самобутність людей у цілому світі.

Проблеми втрати розуміння основних етичних постулатів, моральна й духовна деградація, викликана нав'язливою думкою про досягнення успіху будь-якою ціною, виникає також у розвинутих країнах, де спостерігається значна кількість незадоволених життям людей, що виявляється в психічних і соціальних патологіях - суїциди, невмотивована агресія, зокрема в країнах Скандинавії, Японії, США.

Висновки

Економіка повинна застосовувати досвід психології й соціології в дослідженнях та формулюванні критеріїв, показників і принципів суспільного добробуту. Людям важливо досягти такого стану загальної соціально-економічної рівноваги, коли матеріальне становище жодним чином не впливатиме на реалізацію власних бажань і задумів. Проблема ускладнюється тим, що реалізовані й нереалізовані бажання породжують нові й не завжди вони йдуть на користь особистості та суспільству. Знову постає питання оцінних суджень: кому визначати, що корисне, а що ні?

Економічній науці не варто далі уникати цих складних питань, а рішуче, керуючись принципами неонституціоналізму, перейти до нових методів застосування мікроекономічного аналізу в соціальних науках. У цьому аспекті принципового значення набувають дослідження у сфері соціального моделювання й застосування кібернетики для аналізу поведінки економічних суб'єктів та суспільних систем за допомогою комп'ютерів, зокрема, створюються нові науки - економічна психологія, поведінкова економіка та соціоекономіка, які формують дослідницьку програму на межі економіки, психології, математики, соціології та навіть філософії.

Важливо розвинути модель «економічної люди-

ни», застосовувати досвід соціології й психології в дослідженнях мотивації та очікувань людей, виділити спільні та відмінні потреби людей у різних країнах і регіонах світу й сформулювати концепцію переходу на новий якісний рівень співіснування, взаємодії й конкуренції економічних суб'єктів в умовах глобалізації та регіоналізації світової економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агапова И. И. Экономика и этика: аспекты взаимодействия / И. И. Агапова. - М. : Юрист, 2002. - 190 с.
2. Аристотель. Нікомахова етика / Аристотель. - К. : Аквілон-Плюс, 2002. - 480 с.
3. Bentham J. Deontology; or, The Science of Morality, Vol. I / J. Bentham. - Charleston : BiblioLabs LLC, 2009. - 340 p.
4. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу ; [пер. с англ.]. - 3-е изд. - СПб. : Питер, 2006. - 352 с.

REFERENCES

1. Agapova I. I. (2002), *Ekonomika i etika: aspekty vzaimodeystviya*, Moscow, 190 p. (rus).
2. Aristotel (2002), *Nikomakhova etyka*, Akvilon-Plus, Kyiv, 480 p. (ukr).
3. Bentham J. (2009), *Deontology; or, The Science of Morality*, Vol. I, BiblioLabs LLC, Charleston, 340 p.
4. Maslou A. (2006), *Motivaziya i lichnost*, Piter, Saint Petersburg, 352 p. (rus).

Hryhorii Shamborovskyi

WELFARE AS A SOCIOPSYCHOLOGICAL CATEGORY IN ECONOMICS

The question of the definition of welfare and the criteria for its measurement, finding ways and means of its formation, occupies a significant place in the history of economic thought. The concept of welfare, and especially its social and psychological characteristics, has never been completely defined, and it still requires thorough research.

In modern conditions of human life, a person's welfare reflects the long process of balancing essential biological and physical as well as complex social needs. The dynamic nature of human welfare does not allow one to examine meeting needs by quantifying the ultimate goal or a clearly defined end state.

Due to the complex human nature, human welfare has been the subject of research and theoretical generalizations in philosophy, economics, sociology, psychology, ethics, and so on. It has also contributed to the development of interdisciplinary sciences such as economic psychology, behavioral economics, and socioeconomics.

The purpose of the article is to emphasize the importance and analyze the possibility of using new interdisciplinary approaches to research welfare.

The article examines the socio-ethical and psycho-emotional assessments that arise in the economics of welfare, from the contact of economic, social, and personal interests, at both the global and national levels. On the basis of sociopsychological theories and ethical tenets, the development of welfare economics is analyzed and the possibility of expanding the research subject of social welfare beyond the principle of utility is argued. The author proposes to consider welfare as a dynamic process of meeting the set of economic, social, and psychological needs of human life.

Key words: economic welfare, social welfare, subjective well-being, value judgments, the model of "economic man", psychology, sociology, behavioral economics.

© Г. Шамборовський

Надійшла до редакції 05.03.2013